

Uz ZKM-ovu premijeru »Euforije«, autorskog projekta Ksenije Zec, u dramaturgiji Saše Božića

ZAGREB ▶ Predstavu »Euforija« Ksenije Zec gledala sam u Zagrebačkom kazalištu mladih upravo s publikom o kojoj predstava govori i kojoj se obraća: sa srednjoškolicima koje su u kazalište doveli njihovi gimnazijski nastavnici i nastavnice. Sve ih je u toj predstavi sablažnjavalo. Od činjenice da se glumci na samom početku izravno obraćaju publici (ali zapravo ne očekuju odgovore; postavljaju retorička pitanja komentirajući svoje uloge), preko toga da se glumci »ne srame« burleskno igrati životinje, do toga da predstava pokušava rabiti jezik aktualnog trenutka iz pozicije adolescenata, ali stalno ga za milimetar promašuje, jer nije lako skinuti vajib generacije kojoj ne pripadaš. Najviše od svega tinejdžere je zgranulo što u predstavi postoji jedan gay-flert i jedan gay-poljubac (čuli su se povici: »odvratno«, »bljak« i slično), dok je veliki rasistički govor protiv imigranata dobio aplauz na otvorenoj sceni. Time ne želim reći da su učenici u gledalištu nužno homofobi i rasisti, samo da su »dozvoljene« ili glasne reakcije u srednjim školama danas mnogo bliže tome da se javno pokaže mržnja, nego tolerancija. Ni aplauz kojim su po završetku ispratili predstavu nije bio oduševljen, ali bio je topao: kao da je publika htjela pokazati da se ipak može nositi s aktivističkom agendom koja ih je svako malo izbacivala iz ravnoteže. Da po školama imaju manje križeva, krunica i politike lažnog asketizma učenici vjerojatno ne bi padali u nesvijest na mogućnost da imigranti nisu »sotone« ili da postoji mnogo vrsta ljubavi koje veze nemaju s heteronormativnom matricom.

»Uoči matura«

Iako je predstava najavljivana kao »glumačko istraživanje tehnike životinja« (i zbilja nudi izvodače transformirane u bikove, čaplje, nojeve, vjeverice, dabrove itd.) te unatoč tome što ove animalne varijacije ZKM-ovi glumci igraju s užitkom i humorom, vrijedno je da se upoznavanje sa srednjoškolskim životom likova na sceni zbiva upravo uoči njihove mature. Maturu bismo (ne samo za potrebe ovog teksta) mogli definirati kao niz ispita koji nikome tko ih polaže ne donose nikakvu zrelost, ali zato stvaraju pouzdanu doživotnu traumu i strahovit stres. Čitava ideologija matura dosad je vrlo uporno demonstrirala da frenetično natjecanje za ocjene, uz stalno nastavičko plašenje djece da »sigurno neće biti dovoljno dobri«, oštećuje emocionalni, socijalni i intelektualni život tinejdžera (nerijetko i njihovih roditelja). Strah, naime, dokazano nikoga ne oplemenjuje. Još manje »motivira«. O toksičnosti brojnih napetosti

Prizor iz predstave »Euforija«

Matura kao ispit preživljavanja, a ne zrelosti

Matura je postala gladijatorski ispit preživljavanja. Svaka čast da smo na tu temu dobili devedesetominutnu kazališnu predstavu koja ima perspektivu dugo trajati na daskama

Pravo na maštu, otvorenost, smijeh, prkos, užitak

vezanih za mature pokušavaju već godinama govoriti mnogi domaći savjesni psiholozi, ali biznis priprema za maturu, tiskanja udžbenika i plaćanja tih testiranja još uvijek je toliko unosan da nikoga u školstvu baš ne brine mentalno zdravlje tinejdžera. Zašto i bi? Ako fizički i psihički potpuno iscrpiš osobu negdje oko njezine ili njegove ili njihove punoljetnosti, ako mlade ljude toliko ispuniš anksioznošću da prestanu jesti i spavati od zabrinutosti, puno je manja šansa da će kasnije praviti ikakve probleme oko profesionalne poslušnosti i pokornosti. Slomljena stabiljka ne diže revolucije. Zato je »Euforija« odlična predstava: umjesto da prikazuje tinejdžere kao ovisnike

o mobitelima i žrtve sustava represije, stalo joj je u svakom liku otkriti životinjski totem i pokazati kako se unatoč svim pritiscima u adolescentima krije i neobična izdržljivost. Ono što ih oslobađa nije mistično: druženje, plesanje, otvoreno pokazivanje emocija (izvodač na koga je srednjoškolska publika najnaklonije reagirala bio je Luka Knez, koji svoj prosjek ocjena stalno naglas uspoređuje s tuđim prosjecima).

Nastavnica-frajerica

Nataša Dangubić igra profesoricu hrvatskog jezika koja nastoji govoriti jezik tinejdžera, ali to burleskno završi na korištenju engleskih riječi gdje treba i ne treba, kao i na stavu da mora motivirati

svoje učenike da rade još više i još nekonvencionalnije od drugih. Nalik nogometnom treneru koji stalno hvali svoju momčad, malo za nijansu prefanatično, definitivno ih uopće ne slušajući, Dangubić donosi na scenu sve veću grozničavost i sve mračniju gorčinu nastavičke profesije, završno igrajući pijanu profesoricu na maturalnoj večeri koja objavljuje da tinejdžerima svi lažu. Jer prava je istina da nikad nisu bili slobodniji i moćniji nego u doba matura, za koje jedva čekaju da završe. Što slijedi nakon tog prijelomnog doba? Pad kojim će se djeca vrlo mračno, da citiram predstavu, »strmopizditi« prema sve većoj depresiji. »Umjesto

čitanja knjiga, pomno čitanje kupona o sniženjima po supermarketima«.

Dangubić također lovi i duboku tugu nastavnice koju tijekom školske godine učenici »obožavaju«, a kasnije je na ulici ni ne pozdrave kad prode pokraj njih. I ostala glumačka ekipa (Andela Ramljak, Luka Knez, Iva Kraljević, Mia Melcher, Hrvoja Begović, Ivan Pašalić, Toma Medvešek, Rakan Rushaidat, Mateo Videk, Vedran Živolić) usuduje se dotaknuti različite tabue i predrasude našeg doba, ali os predstave definitivno drže Dangubić i Luka Knez: ona kao signal odrasle preopterećenosti i polaganog pucanja po šavovima, on kao signal mladenačke tjeskobe oko ocjena. I dok nastavnicu srednjoškolci u gledalištu komentiraju s puno cinizma, s likom Luke Kneza se najizravnije identificiraju. Ali najviše uživaju u završnom prizoru slobodnog plesa (koreograf: Šimun Stanek), kojim se konačno prekida kletva opsjednutosti raznim vrstama društvenih uspjeha i neuspjeha.

Transfuzija zaigranosti

Prije početka predstave razgovor tinejdžera u gledalištu vrtio se oko toga »koji ti je glumac najzgodniji« (uz obilna muška i ženska kikotanja, kao da smo na sajmu ljepote). Nakon završetka predstave pričalo se o tome »e, a koja si ti ustvari životinja«, nakon čega je slijedilo imitiranje glumaca. Drugim riječima, publika je dobila transfuziju igre s pozornice. Kazalište im je poklonilo ono što im obrazovni sustav ne poklanja: pravo na maštu, otvorenost, smijeh, prkos, užitak. I premda mislim da situacija na školskom terenu nije tako mračna kako to prikazuje predstava, odnosno iskustveno sam sigurna da u srednjim školama zbilja ima nastavnika koji su autentični saveznici djece, kao što ima i djece imune na nasilje sustava, obje grupe doista jesu u manjini. Većina sudionika srednjoškolskog drila nije od njega ni zrelija ni pametnija.

Matura je postala gladijatorski ispit preživljavanja, a ne zrelosti. Svaka čast da smo na tu temu dobili devedesetominutnu kazališnu predstavu koja ima perspektivu dugo trajati na daskama. Preporučam da je glumci nastave nadograđivati i osuvremenjivati, kao i da uprava ZKM-a preko ove predstave otvori i neke nove formate dijaloga s tinejdžerima (kroz radionice ili razgovore nakon izvedbe). Tu je i kazališna referenca na popularnu filmsku seriju pod nazivom »Euforija«, koju bi se također moglo pridružiti diskusijskom stolu. Svakako bi bilo sjajno da i srednjoškolce netko priupita što misle o nasilju matura i kako bi ansambl mogao još više unaprijediti materijale koji se igraju na sceni. Jer ima nešto vrlo točno u stavu da su tinejdžeri najvitalniji dio svakog društva. I da ih treba vrlo, vrlo pažljivo saslušati i uvažiti.

Nataša GOVEDIĆ